

Ks. Tomasz Rozkrut

Wydział Teologiczny PAT w Tarnowie

INSTYTUCJONALNE FORMY UCZESTNICTWA I WSPÓŁODPOWIEDZIALNOŚCI NA POZIOMIE KOŚCIOŁA PARTYKULARNEGO (TEOLOGICZNO-KANONICZNA REFLEKSJA O NATURZE *RAD DIECEZJALNYCH I PARAFIALNYCH*)

Papież Jan Paweł II w swoim Liście apostolskim *Novo millennio ineunte*, podpisanym na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, tj. w Uroczystość Objawienia Pańskiego (dnia 6 stycznia 2001 r.), napisał, że „winniśmy skupić uwagę na przyszłości, która nas czeka” (3). Wytyczył we wspomnianym dokumencie, nowy szlak dla wspólnoty kościelnej, na rozpoczęte nowe tysiąclecie, „aby w Kościele jaśniała coraz bardziej różnorodność jego darów i jedność jego drogi” (tamże).

Nieco wcześniej, w ramach bogatych obchodów Roku Jubileuszowego ukazała się w Rzymie krótka refleksja teologiczno-kanoniczna, w pewnym sensie, uprzedzająca wezwanie Jana Pawła II a proponująca i zachęcająca, aby między innymi owocem Wielkiego Jubileuszu 2000, było umiłowanie Kościoła przez wszystkich wiernych: „Umilowanie Kościoła «Sentire cum Ecclesia», owocem Wielkiego Jubileuszu 2000, wspólne zadanie wszystkich wiernych, obowiązek specjalny duchownych i osób konsekrowanych”¹.

W okresie po Soborze Watykańskim II pojawiły się na poziomie diecezjalnym nowe instytucje kanoniczne, które sukcesywnie w Kodeksie Prawa Kanonicznego promulgowanym przez papieża Jana Pawła II w 1983 roku, otrzymały swoją własną konstrukcję i naturę prawną. Ich celem zasadniczym jest współdziałanie dla dobra wspólnoty kościelnej. Są nimi przede wszystkim: Rada kapłańska, kolegium konsultorów, diecezjalna Rada ekonomiczna, diecezjalna Rada duszpasterska, oraz na poziomie parafialnym: parafialna Rada

---

¹ F. D' O s t i l i o, *Amare la Chiesa, «Sentire cum Ecclesia» uno dei frutti del Grande Giubileo 2000. Dovere comune di tutti i fedeli dovere speciale dei chierici e dei consecrati*, Libreria Editrice Vaticana 2000.

duszpasterska i parafialna Rada ekonomiczna. W sumie jest ich sześć, niektóre z nich są bardzo liczne a inne składają się zaledwie z kilku osób².

W tym kontekście nie można zapominać, że dużą rolę w Kościele diecezjalnym odgrywa także synod diecezjalny, niemniej jednak, ponieważ w porównaniu z wyżej wymienionymi Radami, jest to w Kościele diecezjalnym instytucja o charakterze czasowym a nie permanentnym, synod diecezjalny nie został włączony do przedmiotu prezentowanej refleksji³. Synod diecezjalny, jako bardzo antyczna w swoim rodowodzie instytucja kościelna, posiada swoją własną i odrębną specyfikę teologiczno-kanoniczną; przy czym biskup diecezjalny konsultuje zwołanie synodu diecezjalnego ze swoją Radą kapłańską (por. kan. 461 § 1). Mówiąc o tej antycznej instytucji Kościoła diecezjalnego, trzeba wraz z synodem diecezjalnym przypomnieć również prastarą instytucję kapituły kanoników (katedralnych lub kolegiackich). Dzisiaj jej znaczenie zostało praktycznie ograniczone do sprawowania bardziej uroczystych czynności liturgicznych w kościele katedralnym lub kolegiackim (kan. 503); przy czym prawodawca kościelny postanawia, że Konferencja Episkopatu może zarządzić, by zadania konsultorów zostały powierzone kapitule katedralnej (kan. 502 § 3). Ponadto KPK z 1983 r. postanawia, że Konferencja Episkopatu może postanowić, by w każdej diecezji została ustanowiona rada, której zadaniem byłoby poszukiwanie i sugerowanie słusznych rozwiązań w sytuacji powstałej w wyniku wydania dekretu administracyjnego (por. kan. 1733 § 2).

Niewątpliwie w ostatnich latach powstało wiele publikacji kanonicznych na temat wymienionych Rad parafialnych i diecezjalnych. Z drugiej strony, przede wszystkim aktualnie w niektórych rejonach Kościoła, wymienione Rady diecezjalne i parafialne przeżywają czas poważnych trudności i wymagają

² Kodeks wymienia również, w ramach instytucji tworzących kurię diecezjalną, możliwość powołania przez biskupa diecezjalnego Rady biskupiej, składającej się z wikariuszy generalnych oraz z wikariuszy biskupich (por. kan. 473 § 4). Jej ustanowienie zostało pozostawione decyzji biskupa diecezjalnego: „ubi id expedire iudicaverit”

Wymienioną Radę należy uznać za instrument promocji oraz koordynacji duszpasterstwa, dokonywaną przez najwyższe autorytety diecezjalne. Pomimo, że Kodeks nic nie mówi w sposób wyraźny na temat znaczenia Rady biskupiej, jest rzeczą oczywistą, że wymieniona Rada posiada tylko głos doradczy, a jej specyfika polega na tym, że jej członkowie posiadają w diecezji zwyczajną władzę wykonawczą (por. kan. 475 § 1; 479). Niewątpliwie na poziomie centralnym zarządzania diecezją, jest to instytucja *sui generis*, albowiem w przeciwieństwie do Rady kapłańskiej, czy też diecezjalnej Rady duszpasterskiej, Rada biskupia nie reprezentuje ani prezbiterium ani też innych komponentów ludu Bożego, a wszyscy jej członkowie są nominowani bezpośrednio przez biskupa diecezjalnego. M. M a r c h e s i, *I consigli diocesani*, w: *Chiesa particolare e strutture di comunione*, Bologna 1985, s. 123.

³ Synod diecezjalny jest zwoływany periodycznie, według roztropnego sądu biskupa diecezjalnego, kiedy przede wszystkim zaistniałe okoliczności doradzają, aby synod został zwołany (por. kan. 461 § 1). Por. T. R o z k r u t, *Nowa instrukcja o synodach diecezjalnych*, „Prawo Kanoniczne” 42 (1999), nr 1-2, s. 151.

ponownego zrozumienia i odrodzenia w Kościele⁴ W tym sensie prezentowana refleksja jest bardzo aktualną propozycją, na rozpoczęte trzecie tysiąclecie ewangelizacji, w którym ważną rolę mają do spełnienia Rady kościelne, tak na poziomie diecezjalnym jak i parafialnym. Dodatkowo zakończony niedawno II Polski Synod Plenarny (1991-1999), obowiązujący we wszystkich polskich diecezjach od Środy Popielcowej (28 lutego 2001 r.), stwierdza, że aktualnie „dokonuje się proces odnajdywania przez wiernych świeckich właściwego im poczucia podmiotowości i współodpowiedzialności za misję ewangelizacyjną. ...Synod przypomina, że Kodeks Prawa Kanonicznego zobowiązuje do tworzenia parafialnych rad ekonomicznych oraz zaleca tworzenie rad duszpasterskich”.⁵

Fundamentem dla zrozumienia każdej instytucji diecezjalnej czy też parafialnej jest właściwe rozumienie struktury oraz natury teologiczno-prawnej Kościoła partykularnego.

I. WYMIAR TEOLOGICZNY KOŚCIOŁA PARTYKULARNEGO

„Podobało się bowiem Bogu uświęcać i zbawiać ludzi nie pojedynczo, z wykluczeniem wszelkiej wzajemnej między nimi więzi, lecz uczynił z nich lud, który by Go poznawał w prawdzie i zbożnie Mu służył” (KK 9); który pielgrzymuje drogami historii, niosąc światu nadzieję i środki zbawienia w Chrystusie, czyniąc świat bardziej ludzkim, i zmierzając ku ostatecznej jego przemianie⁶. Stworzony przez Pana Boga *Populus* nie należy rozumieć jako trzody powierzonej pasterzom, ale jako całą wspólnotę, do której jednocześnie należą jej przełożeni i wierni; owszem hierarchia wyprzedza wiernych świeckich, w tym sensie, że przez nią pozostali tworzą Ciało Chrystusa⁷ Ostatni Sobór potwierdził pojęcie Kościoła jako Ludu Bożego, który będąc zjednoczony w imię Trójcy Przenajświętszej i ukonstytuowany przez Chrystusa jako jeden i jedyny Kościół Boży (por. KK 8), objawił się światu w dniu pięćdziesiątnicy w swoim podwójnym wymiarze (por. CN 9); w wymiarze Kościoła powszechnego i Kościoła partykularnego (por. KK 23). Jak przypomina Sobór Watykański II, Kościół uniwersalny istnieje właśnie w Kościołach partykularnych: *in quibus*, oraz równocześnie z nich się składa: *ex quibus* (por. KK 23).

---

⁴ Por. *Partecipazione e corresponsabilità nella Chiesa. I Consigli diocesani e parrocchiali*, red. M. Rivella, Milano 2000, s. 5.

⁵ *II Polski Synod Plenarny*, Pallottinum 2001, s. 19 (33); s. 23 (46).

⁶ *Tamże*, s. 11 (3).

⁷ G. Phillips, *La Chiesa e il suo mistero. Storia, testo e commento della Lumen Gentium*, Milano 1989, s. 121.

Ojcowie Soboru Watykańskiego II opisali Kościół partykularny poprzez tradycyjny model diecezji⁸: „Diecezję stanowi część Ludu Bożego, powierzona pieczy pasterskiej biskupa i współpracujących z nim kapłanów, tak by trwając przy swym pasterzu i zgromadzona przez niego w Duchu Świętym przez Ewangelię i Eucharystię, tworzyła Kościół partykularny, w którym prawdziwie obecny jest i działa jeden, święty, katolicki i apostołski Kościół Chrystusowy” (DB 11)⁹

Rozpoczynając od sakramentalności episkopatu prześledzimy niektóre elementy Kościoła partykularnego.

Konsekracja biskupia powierza biskupowi trzy urzędy: uświęcania, nauczania i rządzenia (por. KK 21). Biskup kieruje swoim Kościołem partykularnym „jako zastępca i legat Chrystusa, z autorytetem i świętą władzą” (KK 27). Władza ta, którą sprawuje personalnie w imieniu Chrystusa, jest jego własną, zwyczajną i bezpośrednią oraz jej mocą posiada on święte prawo – a przed Chrystusem obowiązek – dawania praw, osądzania i regulowania tego wszystkiego co należy do kultu i do apostołatu (KK 27). Spośród zasadniczych obowiązków biskupa należy podkreślić przepowiadanie Ewangelii (KK 25). Dar Ducha Świętego, wylany na niego podczas konsekracji biskupiej (por. KK 21), określa go jako ekonoma łaski najwyższego kapłaństwa, specjalnie ma to miejsce w czasie celebrowania Eucharystii (KK 26).

Biskup jest widzialnym fundamentem jedności w Kościele partykularnym, który jest powierzony jego pasterskiemu urzędowi (por. KK 23). Ale, aby Kościół partykularny był rzeczywiście Kościołem tworzonym na obraz i podobieństwo Kościoła uniwersalnego (por. KK 23), musi w nim być obecny – jako zasadniczy element – najwyższy autorytet Kościoła, to znaczy Kolegium biskupów razem ze swoją Głową – Biskupem Rzymu i nigdy bez niego (por. KK 22), który należy nie tylko do istoty Kościoła powszechnego, ale również do każdego Kościoła partykularnego (por. CN 13).

Prezbiterzy, współpracownicy i doradcy biskupa, właściwie jego niezbędni pomocnicy (por. DK 7), „są wyświęceni, aby głosić Ewangelię, być pasterzami wiernych i sprawować kult Boży jako prawdziwi kapłani Nowego Testamentu” (KK 28). Są oni powołani, aby służyć Ludowi Bożemu i „stanowią wraz ze swym biskupem jedno grono kapłańskie (*presbyterium*)” oraz „pod władzą biskupa uświęcają powierzoną sobie część trzody Pańskiej i

⁸ Również *Katechizm Kościoła Katolickiego* definiuje go podobnie: „Przez Kościół partykularny, którym jest diecezja (lub eparchia), rozumie się wspólnotę wiernych chrześcijan w jedności wiary i sakramentów z ich biskupem wyświęconym w sukcesji apostołskiej” (KKK 833).

⁹ Soborowa definicja diecezji podkreśla bardzo jasno elementy „in quibus et ex quibus”. W. A y m a n s, *La communio ecclesiarum legge costitutiva dell'unica Chiesa*, w: W. A y m a n s, *Diritto canonico e comunione ecclesiale*, Torino 1993, s. 25.

kierują nią, uwidaczniają Kościół powszechny na swoim terenie i przyczyniają się skutecznie do budowania całego Ciała Chrystusowego” (KK 28).

Natomiast przez wiernych świeckich, którzy reprezentują zdecydowanie największą część Ludu Bożego należy rozumieć „wszystkich wiernych chrześcijan nie będących członkami stanu kapłańskiego i stanu zakonnego prawnie ustanowionego w Kościele, mianowicie wiernych chrześcijan, którzy jako wcieleni przez chrzest w Chrystusa, ustanowieni jako Lud Boży i stawszy się na swój sposób uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego urzędu Chrystusowego, ze swej strony sprawują właściwe całemu ludowi chrześcijańskiemu posłannictwo w Kościele i w świecie. Właściwością specyficzną laików jest ich charakter świecki” (KK 31).

Ponadto, obok analizy elementu personalnego, trzeba rozważyć również inne elementy Kościoła partykularnego zamieszczone w soborowym Dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów: *Christus Dominus*.

Na początku trzeba wymienić przepowiadanie Ewangelii. Słowo Boże jest zawsze pierwszym elementem w budowaniu Kościoła: to właśnie Słowo Boże zwołuje Kościół i sukcesywnie znajduje swoją skuteczność w sakramentach Kościoła – „przez przepowiadanie Ewangelii Chrystusa są gromadzeni wierni” (KK 26).

Obecność i działanie Ducha Świętego w życiu Kościoła partykularnego przekształca grupę wiernych w głęboką rzeczywistość osobową (por. DB 11). Dary Ducha Świętego tworzą *koinonię*: tj. wspólnotę ze zgromadzeniem Kościoła partykularnego¹⁰. Jego obecność jest tak bardzo ożywiająca, że można ją porównać z funkcją, jaką spełnia w ciele ludzkim zasada życia czyli dusza (por. KK 7): to Duch Święty. mówi w Piśmie Św., jest obecny w sakramencie Eucharystii oraz wyraża się w charyzmatach¹¹. To ostatecznie Duch Święty, który mieszka w wierzących i kieruje całym Kościołem sprawia, że wspólnota zespala się z Chrystusem, tak iż jest On zasadą jedności Kościoła (por. DE 2).

Eucharystia, to źródło całej rzeczywistości kościelnej. Kościół partykularny ma zawsze początek w tajemnicy Eucharystii (por. KK 26), jest ona szczytem, *fons et culmen*, całego życia sakramentalnego Kościoła, jego apostołatu i akcji duszpasterskiej (por. DK 5; KL 41, 42). Istnieje zatem bardzo mocny związek pomiędzy Eucharystią a rzeczywistością Kościoła: „w sakramencie chleba eucharystycznego uprzytamnia się i dokonuje jedność wiernych, którzy stanowią jedno ciało w Chrystusie” (KK 3). A zatem można powiedzieć,

¹⁰ Por. P. Colombo, *La teologia della Chiesa locale*, w: *La Chiesa locale*, red. A. Tessarolo, Bolonia 1970, s. 31.

¹¹ Tamże, s. 32.

że to Eucharystia buduje Kościół¹², ustawicznie go żywi, i dzięki niej Kościół wzrasta (por. KK 26). Dlatego też celebrowanie Eucharystii jest ukazywaniem *par excellens* rzeczywistości Kościoła¹³. Sobór Watykański II rozwinął eklezjologię, która bierze swój początek właśnie we wspólnocie eucharystycznej¹⁴, czyniąc w ten sposób historyczne odniesienie do świadectwa Kościoła pierwszych wieków, przekazanego przez św. Ignacego z Antiochii (por. KL 41). Sprawowanie Eucharystii reprezentuje wydarzenie paschalne Chrystusa i jest jednocześnie źródłem wszystkich elementów konstytutywnych Kościoła (por. KK 26). Konsekwentnie wspólnota kościelna ma swoje źródło i swoje centrum właśnie w św. Eucharystii (CN 5).

Ostatni fragment soborowej definicji diecezji podkreśla szczególną relację pomiędzy Kościołem partykularnym a Kościołem powszechnym (por. DB 11), która ma prowadzić do tego, aby w każdym Kościele partykularnym był obecny i działał jeden, święty, katolicki i apostołski Kościół Chrystusowy (por. CN 9). Nie można jednak zapominać, że natura relacji pomiędzy Kościołem uniwersalnym a Kościołem partykularnym pozostaje mimo wszystko pewną tajemnicą (*mysterium*) i dlatego nie jest porównywalna z modelami czysto ludzkimi (por. CN 9). Chociaż poszczególne Kościoły partykularne nie są podmiotami kompletnymi i samowystarczalnymi (por. CN 8), mimo to we wspólnocie Kościołów cieszą się słuszną autonomią i posiadają same w sobie wszystkie środki dla realizowania misji, jaką Bóg powierzył Kościołowi do spełniania w świecie.

Chcąc podsumować w jaki sposób Kościół partykularny jest przedstawiany przez soborowy Dekret *Christus Dominus*, trzeba zauważyć, że bardzo syntetycznie, oprócz podania definicji diecezji, tekst soborowy podaje również jej teologiczne elementy konstytutywne¹⁵. Eklezjologia Soboru Watykańskiego II prezentuje Kościół partykularny, jako wspólnotę wiernych hierarchicznie strukturalną, relatywnie autonomiczną i samowystarczalną, w immanentnej relacji z Kościołem uniwersalnym¹⁶

¹² G. J. B e k e s, *L'Eucaristia fa la Chiesa*, w: *Vaticano II: bilancio e prospettive venticinque anni dopo (1962-1987)*, red. R. Latourelle, Assisi 1987, t.2, s. 833.

¹³ W. A y m a n s, dz. cyt., s. 10.

¹⁴ Por. K. R a h n e r, *Kommentar zum III. Kapitel (LG 18-27)*, w: *Das Zweite Vatikanische Konzil (Lexikon für Theologie und Kirche)*, Freiburg – Basel – Wien 1966, t. 1, s. 242-245.

¹⁵ Por. C o m m i s s i o T h e o l o g i c a I n t e r n a t i o n a l i s, *Themata selecta de ecclesiology. Occasione XX anniversarii conclusionis Concilii Oecumenici Vaticani II*, Libreria Editrice Vaticana 1985, s. 30.

¹⁶ J. I. A r r i e t a, *Chiesa particolare e circoscrizioni ecclesiastiche*, w: „*Ius Ecclesiae*” 6 (1994), s. 5.

II. WYMIAR PRAWNY KOŚCIOŁA PARTYKULARNEGO

Po krótkiej analizie teologicznych elementów konstytutywnych Kościoła partykularnego wypada równie krótko opisać jego wymiar prawny, w oparciu o obowiązujące normy kanoniczne.

W starym Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. brakowało definicji Kościoła partykularnego, natomiast dwa obowiązujące aktualnie Kodeksy Kościoła podają jego określenie opisowe (KPK'83 – kan. 369, KKKW'90 – kan. 177 § 1), poprzez prawny model diecezji: „Diecezję stanowi część Ludu Bożego, powierzona pasterskiej pieczy biskupa z współpracującym z nim prezbiterium, tak by trwając przy świętym pasterzu i zgromadzona przez niego w Duchu Świętym przez Ewangelię i Eucharystię, tworzyła Kościół partykularny, w którym prawdziwie obecny jest i działa jeden, święty, katolicki i apostołski Kościół Chrystusa” (kan. 369). Norma kanoniczna jest zaczerpnięta w całości z doktryny Soboru Watykańskiego II, precyzyjnie z Dekretu *Christus Dominus* (nr 11). Niewątpliwie diecezja reprezentuje, ze strukturalnego punktu widzenia, pełnię wspólnoty kościelnej¹⁷

Teologicznie i historycznie istnieje zawsze ta samo rzeczywistość: Kościół partykularny, „w których istnieje i z których składa się jeden i jedyny Kościół katolicki” (kan. 368). Wydaje się, że najwyższy prawodawca Kościoła zanim podał kodeksowe pojęcie diecezji, chciał podkreślić, że wcześniej istnieje rzeczywistość teologiczna Kościoła partykularnego oraz, że sukcesywnie istnieją różne figury prawne, które tłumaczą na system kanoniczny tę istniejącą już rzeczywistość teologiczną¹⁸. Kodeks poprzez model diecezji, czyli poprzez tradycyjną figurę prawną, przedstawia rzeczywistość teologiczną: Kościół partykularny: *Ecclesiae particulares... sunt imprimis dioeceses* (kan. 368). Trzeba pamiętać, że diecezja będąc tylko jedną z możliwych form prawnych wyrażających Kościół partykularny, jednocześnie jest formą najlepiej ukonstytuowaną i kompletną¹⁹. A zatem Kodeks, inspirując się Dekretem *Christus Dominus*, podaje definicję prawną diecezji; to znaczy podaje określenie prawne rzeczywistości teologicznej, jaką jest Kościół partykularny. Mówiąc krótko, doktryna eklezjologiczna Soboru Watykańskiego II oraz sukcesywna Kodeksu Jana Pawła II, identyfikują Kościół partykularny z diecezją lub

¹⁷ Tamże, s. 10

¹⁸ Por. A. L o n g h i t a n o, *Chiese particolari e comunione delle Chiese*, w: *Il diritto nel mistero della Chiesa*, Rzym 1990, t. 2, s. 344.

¹⁹ E. C o r e c c o, *Iglesia particular e Iglesia universal en el surco de la doctrina del Concilio Vaticano II*, w: *Iglesia universal e Iglesias particulares. IX Simposio Internacional de Teología de la Universidad de Navarra*, red. P. Rodríguez, Pamplona 1989, s. 92.

z innymi organizmami do niej przyrównanymi (por. DB 3; KK 23, 27, 45; DM 6, 19; KL 13; kan. 368)²⁰

Kodeksowe pojęcie diecezji (por. kan. 369), zawiera trzy istotne elementy. Przede wszystkim w kanonicznej definicji diecezji trzeba wymienić biskupa diecezjalnego, któremu zostaje powierzona część Ludu Bożego (por. kan. 376). W swojej diecezji, biskup cieszy się władzą zwyczajną, własną i bezpośrednią (por. kan. 381 § 1). Z prawa Bożego jego władza zwyczajna jest połączona z jego urzędem biskupim, który otrzymuje od Biskupa Rzymu poprzez powierzenie kanoniczne (por. kan. 377 § 1). Władza biskupa diecezjalnego dzieli się na: ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą (por. kan. 391 § 1); jedynie władza ustawodawcza jest przez niego wykonywana osobiście, natomiast wykonawcza i sądownicza mogą być wykonywane przez wikariuszy biskupich albo przez delegowane do tego osoby (por. kan. 391 § 2). Funkcje: uświęcania, nauczania i zarządzania są określane prawnie poprzez różne kanony (por. kan. 383-389, 392, 394, 396) – konstytuują istotę posługi pasterskiej biskupa diecezjalnego.

Prezbiterium diecezji współpracuje ze swoim biskupem w jego trosce pasterskiej nad częścią Ludu Bożego (por. kan. 369). Kompetencje prezbiterów, konsekrowanych i przeznaczonych do prowadzenia Ludu Bożego, odpowiadają potrójnej posłudze biskupa diecezjalnego (por. kan. 1008). Ich zadaniem jest głoszenie Ewangelii (kan. 757). Są oni konsekrowani dla celebracji kultu Bożego i uświęcania Jego ludu; przy czym wykonują oni zawsze swoją funkcję pod autorytetem biskupa diecezjalnego (por. kan. 835 § 2). Co zaś dotyczy władzy rządzenia, to nie jest ona wykonywana przez prezbiterium diecezjalne. Prezbiterzy mogą tylko uczestniczyć we władzy ustawodawczej biskupa diecezjalnego poprzez swój głos doradczy, np. poprzez udział w synodzie diecezjalnym (por. kan. 460, 463), następnie uczestniczą we władzy sądowniczej biskupa diecezjalnego jako wikariusz sądowy i sędziowie diecezjalni (por. kan. 1420, 1421 § 1). Natomiast jeżeli chodzi o władzę wykonawczą to mają możliwość szerokiego w niej uczestniczenia jako: wikariusze generalni i biskupi (por. kan. 478 § 1), moderatorzy kurii diecezjalnej (por. kan. 473 § 2), delegaci biskupa diecezjalnego dla wizytacji diecezji (por. kan. 396 § 1), itd.

Biskup diecezjalny jest zobowiązany do tego, aby wysłuchiwał ze szczególną troską swoich prezbiterów jako swoich pomocników i doradców (por. kan. 384). W każdej diecezji powinna zatem być ukonstytuowana Rada kapłańska, to znaczy grupa kapłanów, która reprezentując prezbiterium, jest jakby senatem biskupa (por. kan. 495 § 1). Spośród członków Rady kapłańskiej

---

²⁰ G. Ghirlanda, *La Chiesa particolare: natura e tipologia*, „Monitor Ecclesiasticus”, 115 (1990), s. 554.

biskup diecezjalny wybiera kilkuosobowe kolegium konsultorów (kan. 502 § 1); wymienione instytucje mają określone obowiązki w życiu diecezji i kształtują relacje pomiędzy biskupem a jego prezbiterium²¹. Biskup diecezjalny jako Pasterz Kościoła partykularnego jest niezaprzeczną głową prezbiterium i jako taki stanowi konieczny element jego jedności²².

Lud Boży diecezji jest powierzony trosce pasterskiej biskupa, pozostającego we współpracy ze swoim prezbiterium (por. kan. 369)²³. W tym stwierdzeniu zawarte jest także pytanie: jak określić lub zdefiniować Lud Boży diecezji? Wszyscy wierni, przez dyspozycje prawa Bożego, poprzez sakrament chrztu św. tworzą Lud Boży i są powołani do aktualizacji misji, jaką Bóg powierzył Kościołowi do realizacji w świecie (kan. 204 § 1). Sakrament chrztu włącza w Kościół Chrystusowy (por. kan. 96); natomiast przez zamieszkanie (por. kan. 102) poszczególni wierni należą do określonej części Ludu Bożego, to znaczy do określonego Kościoła diecezjalnego; naturalnie tylko w tych przypadkach, kiedy kryterium terytorialne jest determinujące dla takiej przynależności²⁴. Wierni świeccy (por. kan. 207 § 1), komponent najbardziej liczny diecezji, posiadają swoje określone obowiązki i prawa (por. kan. 224-231). Są oni powołani do apostołatu i do dawania świadectwa w różnych okolicznościach swojego życia, szczególnie poprzez sakrament małżeństwa i poprzez rodzinę (por. kan. 225, 226). Oprócz tego mogą być powoływani przez pasterzy do wykonywania na stałe niektórych urzędów w Kościele diecezjalnym (por. kan. 228 § 1)²⁵, czy też jako eksperci „odznaczający się odpowiednią wiedzą, roztropnością i uczciwością, są zdolni do tego, by jako biegli lub doradcy świadczyli pomoc pasterzom Kościoła, także w radach działa-

²¹ Por. A. Cattaneo, *Il presbiterio della Chiesa particolare*, Milano 1993, s. 116-118.

²² J. Wroczeński, *Rola i zadania prezbiterium w życiu Kościoła partykularnego*, Warszawa 1998, s. 265.

²³ Kodeks prawa kanonicznego z 1983 r. nie podaje własnej definicji wiernego. Niemniej jednak można określić pojęcie wiernego i jego relatywną kondycję kanoniczną, które wyłaniałyby się z dzielenia ludu Bożego, na dwa (por. kan. 207 § 1) lub też trzy elementy personalne (por. kan. 207 § 2). Por. L. Navarro, *Persone e soggetti nel diritto della Chiesa. Temi di diritto della persona*, Roma 2000, s. 104-114.

²⁴ W przypadku diecezji personalnej, gdzie jurysdykcja ma charakter personalny, sposób przynależności jest inny i jest regulowany poprzez oddzielne prawa. Por. Jan Paweł II, *Konstytucja apostolska „Spirituali militum curae”* (21 kwiecień 1986), w: AAS 78 (1986), s. 481-486.

²⁵ Urzędy, które wierni świeccy mogą sprawować w diecezji są następujące; w wykonywaniu władzy sądowniczej: jako sędzia (kan. 1421 § 2) oraz jako asesor, rzecznik sprawiedliwości i obrońca węzła małżeńskiego (kan. 1424, 1435) oraz w wykonywaniu władzy wykonawczej: jako audytor (kan. 1428 § 2), notariusz trybunału diecezjalnego (kan. 483), ekonom (kan. 494), sprawujący współdziałanie w trosce o pasterzowanie parafii (kan. 517 § 2) oraz jako moderator w publicznych stowarzyszeniach nieklerskich (kan. 317 § 3).

jących zgodnie z przepisami prawa” (kan. 228 § 2)²⁶ Mogą również wykonywać w sposób stały urząd lektora lub też akolity, albo też inne funkcje liturgiczne (por. kan. 230).

Wypada na końcu kilka słów poświęcić zagadnieniu terytorialności Kościoła diecezjalnego.

Terytorium nie jest jego elementem konstytutywnym, chociaż dla większości z nich pozostaje elementem determinującym²⁷ i w ten sposób pozostaje jako kryterium generalne²⁸ Specyficzna identyczność każdej diecezji jest połączona z określonym miejscem i kulturą, i chociaż wiara i kultura się nie identyfikują, to razem połączone nadają specyfikę doświadczeniu i wyrazowi Kościoła.

Nie można pomijać, z drugiej strony, specyficznego waloru diecezji personalnych, gdzie terytorium nie jest kryterium determinującym, np. Kościół partykularny rytualny (por. kan. 372 § 2)²⁹ Kościoły te, nie będąc tak jak Kościoły diecezjalne zdeterminowane terytorialnie, mają swój własny i specyficzny charakter, należny różnym wpływom historycznym, kulturalnym, itd. Trzeba zawsze uwzględnić i przeanalizować relację pomiędzy ludem a jego kulturą, historią, zwyczajami, itd.; dlatego oprócz analizy komponentów z prawa Bożego tworzących istotę Kościoła partykularnego, wypada mieć na uwadze również komponenty ludzkie, jeżeli się chce, aby Kościół nie był rozważany jako rzeczywistość abstrakcyjna i pozbawiona swojej identyczności³⁰ O tym fakcie bardzo jasno naucza Synod Plenarny: „Istotną wartością polskiego katolicyzmu jest jego integracja z kulturą. Kultura polska, jak zauważył Jan Paweł II, «stale płynie nurtem natchnień, mających swoje źródło w Ewangelii»”³¹

Podsumowując, trzeba powiedzieć, że pasterz, prezbiterium oraz Lud Boży są elementami konstytutywnymi Kościoła partykularnego, prezentowanego przez kanoniczny model diecezji, który z punktu widzenia strukturalnego prezentuje pełnię wspólnoty kościelnej³²; terytorium zaś pozostaje tylko kryterium kanonicznym, zastosowanym jako reguła generalna ale nie wyłączna³³

²⁶ Por. G. Feliciani, *Il popolo di Dio*, Bologna 1991, s.114.

²⁷ „Communicationes” 2 (1969), s. 84.

²⁸ J. I. Arrieta, dz. cyt., s. 23.

²⁹ Por. „Communicationes” 12 (1980), s. 277.

³⁰ A. Longhitana, *Le Chiese particolari*, w: *Chiesa particolare e strutture di comunione*, red. A. Longhitano, Bologna 1985, s. 23.

³¹ *II Polski Synod Plenarny*, dz. cyt., s. 17 (21).

³² J. I. Arrieta, dz. cyt., s. 10.

³³ „Communicationes” 12 (1980), s. 276.

III. INSTYTUCJE DIECEZJALNE FAWORYZUJĄCE UCZESTNICTWO I WSPÓŁDPOWIEDZIALNOŚĆ

Rady kościelne, zaproponowane przez Sobór Watykański II a pozostające wyrazem wspólnoty Kościoła, poprzez swoją kompetencję doradczą, są powołane do tego, aby podejmować swoją refleksją wszystkie sektory życia diecezjalnego oraz misji Kościoła³⁴.

Obowiązujący Kodeks Prawa Kanonicznego wymienia i określa kanonicznie na poziomie centralnym diecezji: Radę do spraw ekonomicznych (por. kan. 492), Radę kapłańską (por. kan. 495-501), kolegium konsultorów (por. kan. 502) Radę duszpasterską (por. kan. 511-514) oraz na poziomie parafialnym: także Radę duszpasterską (por. kan. 536) oraz Radę do spraw ekonomicznych (por. kan. 537).

Każda z wymienionych instytucji, w oparciu o obowiązujące normy kodeksowe, posiada swoją własną charakterystykę i strukturę kanoniczną oraz specyficzne obowiązki i zadania, tak na poziomie diecezjalnym jak i parafialnym. W niektórych wypadkach biskup diecezjalny jest zobowiązany wysuchać zdania swojej Rady³⁵.

Również ustawodawstwa partykularne, między innymi bardzo często deklaracje synodów diecezjalnych, zawierają normy określające pracę Rad kościelnych. Ponadto wymienione Rady posiadają swoje własne, zatwierdzone lub wydane przez biskupa diecezjalnego, statuty czy też regulaminy (por. kan. 496; 513 § 1).

Spośród wymienionych instytucji jedynie Rada kapłańska oraz kolegium konsultorów są instytucjami, w których uczestnictwo zarezerwowane jest jedynie posiadającym święcenia (por. kan. 495 § 1; 502 § 1)³⁶; natomiast pozostałe instytucje charakteryzują się udziałem w ich pracach również wiernych świeckich³⁷. Niewątpliwie, tym co łączy wymienione instytucje jest to, że posiadają one – wyraźnie określony przez normy prawne – głos doradczy (por. kan. 500 § 2; 514 § 1; 536 § 2). Członkowie poszczególnych Rad kościelnych,

---

³⁴ E. C o r e c c o, *Ius et communio. Scritti di Diritto Canonico*, Lugaño 1997, t.2, s. 38.

³⁵ Por. Kan. 461 § 1; 494 §§ 1-2; 500 § 2; 515 § 2; 531; 536 § 1; 1215 § 2; 1222 § 2; 1263; 1277; 1281 § 2; 1305; 1310 § 2; 1742 § 1; 1745, 2°; 1750.

³⁶ Prezbiterium Kościoła partykularnego wyraża swoją współodpowiedzialność za kierowanie diecezją w sposób instytucjonalny poprzez Radę kapłańską oraz poprzez kolegium konsultorów; natomiast poszczególni prezbiterzy czynią to praktycznie, poprzez łączność ze swoim biskupem, którego reprezentują w różnych wspólnotach diecezjalnych w czasie celebrowania Eucharystii oraz w całej działalności duszpasterskiej. C. R u i n i, *Il vescovo e la comunione nella Chiesa particolare*, „Monitor Ecclesiasticus” 116 (1991), s. 234.

³⁷ „Należy powołać rady duszpasterskie i ekonomiczne tam, gdzie ich brak, i umacniać istniejące. Świeccy winni być zaznajomieni z zasadami współpracy z duszpasterzami w tych gremiach”, *II Polski Synod Plenarny*, dz. cyt., s. 154 (41).

wybrani według kryteriów reprezentatywności lub według kryteriów demokratycznych, nie są jednak reprezentantami typu parlamentarnego ale są wybrani, aby świadczyć o swojej wierze oraz, aby wspomagać, według posiadanej wiedzy i kompetencji (por. kan. 212 § 3) tych, którzy – na podstawie sakramentu święceń oraz otrzymanej misji kanonicznej – zostali obdarowani autorytetem we wspólnocie chrześcijańskiej³⁸

W oparciu o Kodeks Prawa Kanonicznego można powiedzieć, że głos doradczy posiada następującą strukturę: istnieją dwa podmioty, które pozostają względem siebie w relacji obustronnej, przy czym pierwszy z nich ma głos decydujący, co oznacza, że ostatecznie on decyduje jak należy postąpić; natomiast drugi podmiot jedynie proponuje rozwiązania, poprzez swoje rady, sugestie i konsultacje, które sukcesywnie osądza pierwszy podmiot, przy czym pozostaje on naturalnie wolnym w ich zaakceptowaniu³⁹ W rzeczywistości Kościoła partykularnego, pierwszym podmiotem jest zawsze pasterz podejmujący ostateczne decyzje, natomiast drugi podmiot tworzą ci, którzy posiadają głos doradczy (wierni i prezbiterzy).

Analizowane instytucje kościelne charakteryzują się tym, że posiadają swojego przewodniczącego. Jest nim biskup diecezjalny (por. kan. 492 § 1; 501 § 1; 502 § 2; 514 § 1) lub proboszcz (por. kan. 536). Ponadto biskup diecezjalny lub proboszcz mają być uważani za członków wymienionych instytucji diecezjalnych lub parafialnych. Wymienione Rady prezentują biskupowi diecezjalnemu lub proboszczowi swoje propozycje, a niekiedy też ich zgoda jest konieczna (por. kan. 1292 § 1); z tego też motywu można powiedzieć, że tak biskup diecezjalny jak i proboszcz, pozostają przez ten fakt, w pewnym sensie, odseparowani od zgromadzonej instytucji i oczekują przede wszystkim pomocy od reszty członków Rady kościelnej.

Tym co łączy Rady kościelne jest niewątpliwie fakt uczestniczenia w troskach pasterzy Kościoła. Powstaje w ten sposób dialog pomiędzy nimi. Kan. 212 § 3 ustala, że wiernym „stosownie do posiadanej wiedzy, kompetencji i zdolności, jakie posiadają, przysługuje im prawo, a niekiedy nawet obowiązek wyjawiania swojego zdania świętym pasterzom w sprawach dotyczących dobra Kościoła, oraz – zachowując nienaruszalność wiary i obyczajów, szacunek wobec pasterzy, biorąc pod uwagę wspólny pożytek i godność osoby – podania go do wiadomości innym wiernym”. Zacytowany kanon stara się odpowiedzieć na pytanie, czy rzeczywiście istnieje w Kościele możliwość manifestowania własnej opinii oraz interweniowania w sprawach dotyczących życia i zarządzania wspólnotą kościelną? Dzisiaj wielu stawia to pytanie, szczególnie tam gdzie żywa wiara oraz świadomość przynależności do Kościoła, motywują

---

³⁸ E. Corecco, L. Gerosa, *Il diritto della Chiesa*, Milano 1995, s. 223.

³⁹ M. Rivella, dz. cyt., s. 23.

wiernych nie tylko do tego, aby interesowali się życiem Kościoła, jego misją i problemami, ale również czuli się współodpowiedzialni za Kościół oraz w jego życiu uczestniczyli⁴⁰. Powyższe pytanie należy postawić również i tam, gdzie manifestacja własnych poglądów spowodowała powstanie napięć pomiędzy pasterzem a innymi wiernymi oraz również wtedy, gdy towarzyszyły zaprezentowanym poglądom niezrozumienia⁴¹

Kan. 212 w swoich § § 2 i 3 odpowiada na postawione pytanie. Fakt żywego uczestniczenia i współodpowiedzialności za życie Kościoła posiada swój precyzyjnie określony fundament teologiczno-kanoniczny. Każdy ochrzczony posiada bowiem w Kościele Chrystusowym, zgodnie z własną pozycją i zadaniem, nie tylko swoje obowiązki ale również i swoje prawa, naturalnie jeżeli pozostaje we wspólnocie kościelnej i nie został ukarany sankcją karną, zgodnie z przepisami prawa (por. kan. 96; 204 § 1; 208). Koniecznym warunkiem do zmanifestowania swojego zaangażowania w sprawę Kościoła jest zachowywanie wspólnoty z Kościołem (por. kan. 209 § 1), oraz respektowanie z należnym posłuszeństwem tego wszystkiego, co święci szafarze „jako reprezentanci Chrystusa, wyjaśniają jako nauczyciele wiary albo postanawiają jako kierujący Kościołem” (kan. 212 § 1; por. kan. 750 § § 1-2, 752, 753).

Z analizy kan. 212 § 3 wynika, że wiedza, kompetencja oraz zdolności są podstawą do tego, aby wszyscy wierni (*omnes christifideles*) interweniowali w prawach Kościoła⁴². Niewątpliwie najlepszym środowiskiem dla realizacji tych relatywnych praw i obowiązków są ukonstytuowane Rady kościelne; miejsce do dialogu z pasterzami (por. kan. 495 § 1, 500, 511, 512 § 2, 536), co konkretyzuje, zacytowany wcześniej, kan. 228 § 2.

Jak podkreślają, niektórzy komentatorzy Kodeksu z 1983 roku, ta współpraca wiernych świeckich, nie bazuje – przynajmniej w niektórych Kościołach partykularnych – na aktualnych problemach powodowanych brakiem duchowieństwa, ale opiera się na podstawach teologicznych, przypomnianych przez Sobór Watykański II: „Kościół nie jest naprawdę założony, nie żyje w pełni ani też nie jest doskonałym znakiem Chrystusa wśród ludzi, jeżeli wraz z hierarchią nie istnieje i nie pracuje autentyczny laikat” (DM 21)⁴³

---

⁴⁰ Tamże, s. 33.

⁴¹ Tamże.

⁴² „Kiedy wiedza, kompetencja i zdolności są obecne w postawie wiernych, świeckich lub duchownych, tworzą bogactwo oraz dar przeznaczony do budowania jedyne Ciało Chrystusa. Wierni muszą być tego świadomi a pasterze winni im być za to wdzięczni. I jeżeli od pierwszych wymaga się odwagi oraz pokory w wyrażaniu się, od drugich zaufania oraz dyspozycyjności w ich wysłuchiowaniu”, M. R i v e l l a, dz. cyt., s. 35.

⁴³ Por. L. C h i a p p e t t a, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, Napoli 1988, t.1, s. 294.

Konkludując trzeba powiedzieć, że Rady kościelne, tak diecezjalne jak i parafialne, można rozumieć jako uprzywilejowane środowiska kanoniczne dla wyrażania zaangażowania w sprawy Kościoła i uświadamia sobie współodpowiedzialności za jego rozwój, tak na poziomie diecezjalnym jak i parafialnym. Najlepszym sposobem budzenia współodpowiedzialności świeckich za ewangelizację jest zaproszenie do współuczestnictwa⁴⁴ Wymienione instytucje, rozumiane jako kolegia czy też jako *personarum coetus*, kościelne instytucje współodpowiedzialne za diecezję lub parafię, zgodnie z normami kanonicznymi, swoimi radami szczególnie wspomagają biskupa diecezjalnego, które ten ostatni *exquirere potest vel debet*⁴⁵

IV. JAK POPRAWNIE ROZUMIEĆ DEMOKRACJĘ KOŚCIOŁA PARTYKULARNEGO?

Różnego rodzaju struktury i instytucje kanoniczne są powoływane między innymi w celu konsultacji oraz w celu świadczenia pomocy kompetentnemu autorytetowi kościelnemu⁴⁶ Oczywiście w strukturach o charakterze współodpowiedzialności nie zachodzi uczestnictwo we władzy, ale jedynie w jej wykonywaniu⁴⁷

Reforma soborowa, promulgacja nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego, przypomnienie sakramentalności i kolegialności episkopatu, waloryzacja godności wiernych świeckich, pociągnęły za sobą zaistnienie różnych, nowych form, typu współodpowiedzialnego, na wszystkich poziomach skali hierarchicznej Kościoła⁴⁸ Dzisiaj po szerokich reformach, mających źródło w doktrynie Soboru Watykańskiego II, można powiedzieć, iż jedynie do historii należy kwalifikowanie ustroju Kościoła jako monarchicznego, absolutnego oraz autokratycznego⁴⁹

Naturalnie, określenie w sposób precyzyjny współodpowiedzialności i współuczestnictwa w różnych Radach diecezjalnych i parafialnych nie jest

⁴⁴ II Polski Synod Plenarny, dz. cyt., s. 22 (45).

⁴⁵ F. D a n e e l s, *De dioecesanis corresponsabilitatis organis*, „Periodica de re morali canonica liturgica” 74 (1985), s. 302.

⁴⁶ Por. H. M ü l l e r, *Comunione ecclesiale e strutture di corresponsabilità: dal Vaticano II al Codice di Diritto Canonico*, w: *Comunione ecclesiale e strutture di corresponsabilità. Dal Vaticano II al nuovo Codice di Diritto Canonico*, red. J. B e y e r, Rzym 1990, s. 29.

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ G. F e l i c i a n i, *Corresponsabilità ecclesiale nella struttura gerarchica della Chiesa*, w: *Comunione ecclesiale e strutture di corresponsabilità*, red. J. B e y e r, dz. cyt., s. 37.

⁴⁹ Por. P. A. D' A v a c k, *Corso di diritto canonico*, Mediolan 1956, s. 198.

łatwe; na pewno w tym określeniu nie jest pomocne odniesienie się do modelu współczesnego państwa demokratycznego⁵⁰.

Konstytucja prawna Rad diecezjalnych, bazuje na niezmiennych zasadach teologicznych, jest rzeczą jasną, że jedynie biskup diecezjalny posiada głos decydujący, natomiast instytucje diecezjalne cieszą się tylko głosem doradczym. Uczestniczenie i współodpowiedzialność wyrażają się na nich przede wszystkim poprzez głos doradczy – rozumiany w sensie szerszym jako: studium problemów diecezjalnych lub parafialnych, dialog, wyrażenie poglądów członków Rady poprzez głosowanie, aż do propozycji nowych rozwiązań.

Współodpowiedzialność poprzez udział w Radach kościelnych trzeba widzieć poprzez świadczenie pomocy dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej czy też parafialnej. Bazuje ona na fakcie, że wszyscy wierni świeccy, mocą sakramentu chrztu św. są powołani do budowania Kościoła. Współodpowiedzialność oznacza bowiem to, że różne podmioty mają tę samą zdolność, a zatem te same prawa i obowiązki, dotyczące tego samego przedmiotu⁵¹. Z drugiej jednak strony współuczestnictwo pociąga za sobą zróżnicowanie odpowiedzialności pomiędzy różnymi podmiotami: podczas gdy jeden jest wyposażony w pełną odpowiedzialność osobistą, inni natomiast tylko w niej uczestniczą⁵². W Kościele partykularnym i na Radach diecezjalnych, jedynie biskup posiada odpowiedzialność osobistą. Inni natomiast mogą z nim współpracować, powinni go wspomagać przede wszystkim poprzez głos doradczy; to znaczy w ten sposób na Radach diecezjalnych wyraża się ich współuczestnictwo w sposób skuteczniejszy.

Historia Kościoła manifestuje pewien wpływ instytucji świeckich (modeli państwowych), na kształtowanie instytucji kanonicznych. Rozwiązania i propozycje cywilne często posłużyły dla stworzenia nowych instytucji kościelnych, naturalnie wewnątrz specyficznej restrukturyzacji i refundacji kościelnej oraz w celach zasadniczo odmiennych. Zasadniczym celem każdej instytucji diecezjalnej czy też parafialnej jest zawsze *salus animarum* (por. kan. 1752).

Istnieją niewątpliwie pewne elementy świadczące o pewnym podobieństwie pomiędzy wspólnotą Ludu Bożego i jej instytucjami a wspólnotami państwowymi lub też partyjnymi i ich instytucjami; pomiędzy nimi istnieje jednak zasadnicza różnica odnośnie zasady jednoczącej, celowości oraz środków koniecznych dla ich osiągnięcia.

---

⁵⁰ Por. J.I. A r r i e t a, *Organos de participación y corresponsabilidad en la Iglesia diocesana*, „Ius canonicum” 68 (1994), s. 554.

⁵¹ G. G h i r l a n d a, *Il sinodo diocesano*, w: *Ius in vita et in Missione Ecclesiae. Acta Symposii Internationalibus Iuris Canonici occurrente X Anniversario Promulgationis Codicis Iuris Canonici Diebus 19-24 Aprilis 1993 in Civitate Vaticana Celebranti*, Libreria Editrice Vaticana 1994, s. 589.

⁵² Tamże, s. 590.

Rady diecezjalne posiadają własną charakterystykę, która dobrze zrozumiana i nakreślona, pozostaje punktem wyjścia, aby przedyskutować problem demokracji Kościoła partykularnego, w szczególności walor głosu doradczego, który pozostaje elementem charakterystycznym wielu Rad kościelnych. Walor ten ma być zawsze odczytany w swoim właściwym środowisku teologicznym, to znaczy na terenie Kościoła partykularnego. Chociaż głos doradczy, analizowanych instytucji kanonicznych, oznacza ich wyłączenie ze sprawowania władzy nad Kościołem partykularnym, to być może, jak sugeruje E. Corecco, korzenie dla jego koncepcji kanonicznej znajdują się we wzorcach państwowych⁵³ Wewnątrz Kościoła problem koniecznego i uporządkowanego rozdzielania kompetencji nie może nigdy zbiegać się, tak jak to ostatecznie jest w porządku państwowym, z problemem posiadania większej lub mniejszej części władzy, ponieważ władza – jeżeli przez władzę rozumie się całkowitą odpowiedzialność i specyficzną posługę biskupów w życiu Kościoła – nie jest podzielna⁵⁴. A zatem biskup diecezjalny nie może stracić swojej władzy na korzyść Rady diecezjalnej i nie może też jej z nią dzielić. Biskup na spotkaniu Rady diecezjalnej nie może być postrzegany jedynie jako jej przewodniczący, wybrany czy też delegowany przez zebrane zgromadzenie, gdzie wszyscy jego uczestnicy, to znaczy kapłani oraz wierni świeccy, pozostają na tej samej płaszczyźnie prawnej. Głos doradczy zgromadzenia trzeba zatem widzieć jedynie jako uczestniczenie w decyzjach biskupa; głos ten jest wykonywaniem prawdziwym i skutecznym współodpowiedzialności⁵⁵

Powracając do wpływu modeli cywilnych na instytucje kanoniczne, ogólnie można powiedzieć, że zgromadzenie Rady diecezjalnej jest porównywalne z organizmami państwowymi w następujących trzech elementach: kompozycja, wolna dyskusja oraz głosowanie. Niemniej jednak na zebranej Radzie diecezjalnej elementy te mają swój własny wymiar; natura bowiem kondycji kapłańskiej czy świeckiej oraz owa specyfika Kościoła partykularnego są zdecydowanie różne od natury czy kondycji prawnej obywatela określonej narodowości, czy też bycia członkiem konkretnego ugrupowania politycznego.

Różnica zasadnicza występuje w fakcie, że na Radach, jedynie do biskupa należy ostateczne decydowanie, natomiast szeroka konsultacja, w szczególności głosowanie, stwarzają, że decyzja biskupia z jednej strony nie powinna być rozważana jako arbitralna, a przynajmniej autorytarna, oraz z drugiej

---

⁵³ Por. E. Corecco, *Parlamento ecclesiale o diaconia sinodale?*, „Communio” 1 (1972), s. 34.

⁵⁴ Tamże, s. 33.

⁵⁵ D. Mogavero, *Il sinodo diocesano*, w: *Il Codice del Vaticano II – Chiesa particolare*, red. A. Longhitano, Bologna 1985, s. 64.

strony nie pozostaje jako demokratyczna; decyzja bez wątpienia pozostaje jego osobistą ale zarazem specyficzną, poprzez sens i ducha komunii właściwej Kościołowi.

Zrozumienie teologiczno-prawne głosu doradczego Rady diecezjalnej rośnie równolegle do zrozumienia natury Kościoła partykularnego, oraz roli jego komponentów. Według Soboru Watykańskiego II, Duch Święty prowadzi Lud Boży nie tylko poprzez ministrów ale również poprzez jego dary rozdawane wiernym świeckim, przy czym ostateczny osąd odnośnie ich autentyczności pozostaje kompetencją autorytetów Kościoła (por. KK 12, 30). Niewątpliwie, w tej perspektywie głos doradczy Rad kościelnych pozostaje wielką służbą całej wspólnoty Kościoła partykularnego.

PODSUMOWANIE – PERSPEKTYWY DLA ANALIZOWANYCH INSTYTUCJI

Zostały poddane analizie instytucje, które doktryna kanoniczna zwykła nazywać instytucjami współodpowiedzialności, w tym sensie w jakim wymienione Rady kościelne, każda na swój sposób i zgodnie z ustaleniami norm kanonicznych (por. kan.127), świadomie współuczestniczy we funkcji bezpośredniego kierowania wspólnotą diecezjalną, która to funkcja w sposób specyficzny powierzona została pasterzom⁵⁶.

Na końcu zaprezentowanych rozważań wypada zapytać o przyszłość Rad kościelnych. Niewątpliwie ich znaczenie kościelne jest nie tylko aktualnie ważne, ale jest jednocześnie duże, mają one bowiem za przedmiot swoich prac dobra konkretnego Kościoła diecezjalnego i parafialnego. Zaangażowanie poszczególnych osób w prace Rad diecezjalnych czy parafialnych, to wyraz ich dojrzałości chrześcijańskiej, wyrażającej się w braniu kanonicznej współodpowiedzialności, wraz z pasterzami, za Kościół, żyjący w konkretnym miejscu oraz w konkretnym czasie. Jest to niewątpliwie znak Kościoła posoborowego oraz pokodeksowego. Dynamika poszczególnych Rad kościelnych musi mieć swoje korzenie w teologiczno-kanonicznym zrozumieniu kondycji prawnej poszczególnych osób w Kościele partykularnym i parafialnym. Ta dynamiczna natura teologiczno-kanoniczna, a przede wszystkim jej poprawne zrozumienie, ma dopomóc wyjść z kryzysu, o ile w nim pozostają, poszczególnym Radom kościelnym oraz nadać im nowej żywotności. Wywodzące się ze starożytności chrześcijańskiej określenie *Sentire cum Ecclesia*, nie tylko nic nie straciło na swojej oryginalności, ale dzisiaj, kiedy istnieją bogate struktury Kościoła, ma znaczenie bardzo szerokie i bardzo praktyczne zarazem. Zaangażowanie się w pracę współczesnych Rad kościel-

---

⁵⁶ J. I. A r r i e t a, *Diritto dell'organizzazione ecclesiastica*, Milano 1997, s.419.

nych to konkretny i widzialny znak umiłowania Chrystusa i Jego Kościoła, poprzez instytucje kanoniczne modelujące życie diecezji i parafii. „Jeżeli z jednej strony Kościół jest dumny z otrzymanego przyrzeczenia wieczności, to z drugiej strony jego prawo oraz jego instytucje, są poddane uniwersalnemu prawu nieustannej zmienności form” (G. Le Bras)⁵⁷ To między innymi Rady kościelne, rozumiane jako zmienne instytucje kanoniczne, wypracowują i ukierunkowują nowe metody dla przekazywania niezmiennych prawd Ewangelii, czyli wpływają na uobecnianie w czasie i przestrzeni, mocą Ducha Świętego, Dobrej Nowiny o zbawieniu, która stała się faktem w Jezusie Chrystusie⁵⁸.

ISTITUZIONALI FORME DELLA PARTECIPAZIONE E DELLA CORRESPONSABILITÀ SUL LIVELLO DELLA CHIESA PARTICOLARE

R i a s s u n t o

I Consigli diocesani e parrocchiali stanno attraversando una stagione di evidenti e serie difficoltà. L'articolo presenta la struttura e analizza il funzionamento dei vari Consigli diocesani e parrocchiali secondo la normativa vigente del Codice di Giovanni Paolo II (Consiglio presbiterale, Collegio dei consultori, Consiglio pastorale diocesano, Consiglio diocesano per gli affari economici, Consiglio pastorale parrocchiale, Consiglio parrocchiale per gli affari economici). Il testo, destinato specialmente a tutti coloro che fanno parte di un Consiglio, vuol contribuire alla rinascita di tali organismi diocesani e parrocchiali, per realizzare nei fatti i valori della partecipazione e della corresponsabilità, specialmente sul livello della Chiesa diocesana, promossi dal Concilio Vaticano II. Il testo fa anche piccoli riferimenti alla normativa del secondo Concilio Plenario della Polonia (1991-1999).

---

⁵⁷ G. dalla Torre, *Diritti dell'uomo o diritti del cristiano?*, w: *Les Droits Fondamentaux du Chrétien dans l'Eglise et dans la Société. Actes du IV Congrès International de Droit Canonique*, Fribourg Suisse: Editions Universitaires 1981, s. 138.

⁵⁸ *Il Polski Synod Plenarny*, dz. cyt., s. 15 (17).